

שמיני עצרת: "אני אוהב את המנזר היהודי"

Category: חגים, שמחת תורה

בחג הסוכות אנו דואגים לברכתם של כל אומות העולם. שמיני עצרת זהו חג אינטימי של עם ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא. לא פלא שהילד אייב פוקסמן גילה את יהדותו דווקא באמצע 'הקפות'.

אייב פוקסמן, מי שכיהן כיו"ר הליגה נגד השמחה במשך 27 שנים נולד ב-1 במאי 1940 בפולין. כשהגרמנים נכנסו חודשים ספורים לאחר מכן, הם הכניסו את היהודים לגטו. הוריו של פוקסמן השאירו אותו עם המטפלת הקתולית שלו, והיא החליטה לאמץ אותו כבן. היא הטבילה אותו לנצרות, נתנה לו שם פרטי אחר ואת שם המשפחה שלה. כך הוא גדל כקתולי בוילנה שבליטא בשנים 1940-1944.

כשהוריו חזרו לאחר המלחמה, המטפלת לא רצתה להחזיר את הילד ורק לאחר מספר מאבקים בבית משפט רוסי על האפוטרופסות החוקית של הילד הוא הושב לחזקת הוריו. אבל כשהם קיבלו אותו חזרה הוא היה ילד שחונך כקתולי טוב. המטפלת לימדה אותו לשנא יהודים, והוא אמר להוריו שהוא רוצה להישאר כזה.

אביו רצה להכיר אותו עם היהדות אבל הוא המתין להזדמנות הנכונה. זה קרה בשמח"ת 1945. אביו חשב שיום כזה שבו שרים רוקדים ונותנים סוכריות יכול להיות היום הנכון לעשות את זה. בדרך לבית הכנסת ^[1] אייב סיפר שנים רבות לאחר מכן ^[2] כשהוא עבר ליד המנזר הוא הצטלב. כשהוא פגש את הכומר הוא נישק את ידו, הוא היה ילד נוצרי טוב, אביו ראה את זה ולא אמר מילה.

הם הגיעו לבית הכנסת בוילנה שבעצם היתה חורבה שנשארה ממה שהיה בית הכנסת לפני המלחמה. הוא נכנס לבית הכנסת, ואז אייב הקטן ראה איך יהודי במדי חייל רוסי רוקד בבית הכנסת. החייל ניגש לאביו ושאל: "הילד הזה יהודי?". השאלה היתה במקומה שכן אייב היה בלונדיני עם עיניים כחולות. אביו ענה: "כן". החייל פנה לילד ואמר לו: "האם תסכים שאני ירים אותך על הכתפיים וארקוד איתך?". הילד הסכים ואותו חייל רקד איתו כל הערב. כשהוא חזר הביתה אייב אמר לאמו שהוא אוהב את המנזר היהודי ^[3].

הילד והעתיד של העם היהודי

את הסיפור הזה סיפר אייב פוקסמן עצמו באירוע ב"יד ושם" בירושלים. חוקרת שהתלהבה מאוד מהסיפור החליטה לחפש את החייל שרקד איתו באותו שמחת-תורה מיד לאחר השואה ואז היא גילתה שיש שיר שנכתב על ידי אייבי רוטנברג.

השיר מספר על יהודי מבוגר שהוא פגש במטוס בדרך חזרה מחתונה בשיקאגו, ואותו יהודי סיפר לו שהוא ניצול שואה מוילנה. אייב שם לב שקשה לו ללכת, אז הוא שאל את הזקן מדוע הוא מטריח את עצמו לנסוע לחתונות? האיש ענה לו שכל שמחה, איזו שתהיה זה אף פעם לא טרחה, והוא שמח לנסוע.

האיש סיפר לו שהוא היה בוילנה מיד אחרי המלחמה והוא החליט ללכת לבית הכנסת בשמחת תורה, ושם לא היו ספרי תורה כדי לרקוד איתם. אבל אז הוא ראה ילד קטן. לפתע הוא שם לב שזוהי הפעם הראשונה שהוא רואה ילד יהודי לאחר הרבה זמן. הוא לקח אותו על הכתפיים ורקד איתו כל הערב.

החוקרת פנתה לאייבי רוטנברג שקישר אותה עם אותו ניצול שואה, היא התקשרה אליו ואכן זהו האיש. שמו ליאו גולדמן, והוא רב בדטרויט משיגן. ב-2010, ששים וחמש שנים אחרי שהם רקדו יחד בשמחת תורה בוילנה, אייב פוקסמן נפגש עם הרב ליאו גולדמן.

כשפרצה מלחמת העולם השנייה, ליאו גולדמן היה בחור ישיבה בן 19 בפולין. בתחילת המלחמה הרוסים השתלטו על העיירה שבה הוא גר והוא גויס לצבא האדום כדי להלחם בנאצים. באחת הקרבות הוא נפצע ונשלח על ידי הצבא לבית רפואה באוזבקיסטן, שם הוא אושפז לתקופה ארוכה. הצבא לא גייס אותו שוב, וכך ניצלו חייו.

באוזבקיסטן הוא פגש בחורה יהודיה והם התחתנו. אחרי המלחמה הם יצאו מרוסיה והגיעו לוילנה כדי לחפש אולי הם ימצאו קרובים שנשארו בחיים. הם הגיעו לעיר בתקופת החגים ואז בשמחת תורה ליאו החליט ללכת לבית הכנסת כדי לשמוח עם התורה.

בבית הכנסת הוא מזהה ילד קטן, ופתאום הוא שם לב שבמשך כל החדשים שהוא נסע מאוזבקיסטן ועד לוילנה אלפי מיילים הוא ראה מאות קהילות יהודיות חרות אבל הוא לא פגש ילד יהודי אחד! הוא לקח את הילד אימץ אותו לליבו ורקד איתו במקום ספר תורה. הוא פנה ליהודים שהיו שם ואמר להם "בוא נישא את הילד הזה שמסמל את העתיד של העם היהודי!".

החג האישי

היום אנו חוגגים את שמיני עצרת. מה בדיוק החג הזה מסמל? הרבי אומר בשיחה (תורת מנחם חלק נ', עמ' 35) שמובא בזהר ששלשת הרגלים הם כנגד שלשת האבות: חג הפסח כנגד אברהם, כפי שמסופר בתורה שהמלאכים הגיעו לבקר את אברהם ואז הוא ביקש משרה "לושי ועשי עוגות" (וירא יח, ו), והמדרש אומר שהביקור אירע בחג הפסח ואברהם ביקש משרה לאפות מצות (בר"ר מ"ח, י"ב). חג השבועות הוא כנגד יצחק, כפי שמסופר במתן תורה "קול השופר הולך וחזק מאוד" (יתרו יט, ט), שזה מזכיר את אילו של יצחק, שכידוע, זהו אחד הטעמים לתקיעת שופר. ויעקב מסמל את חג הסוכות, כמו שנאמר "ויעקב נסע סוכותה" (וישלח לג, יז).

שמיני עצרת, אומר הזוהר, הוא כנגד יוסף. מדוע? ממשיך הזוהר ואומר שמסופר בקשר ליוסף שכשהוא בחר להתגלות לאחיו הוא ציווה שכל המצרים יעזבו את המקום. התורה מספרת: "ולא עמד איש בהתודע יוסף אל אחיו" (ויגש מה, א). אומר הזוהר, שזה בדוגמת שמיני עצרת.

לכאורה מה הקשר בין הסיפור של יוסף לשמיני עצרת? אומר הרבי בשיחה דבר מעניין מאוד. ליוסף היה שייכות לכל העולם, "הוא המשביר בר לכל עם הארץ" (מקץ מב, ו), הוא היה זה שהאכיל את כל העולם, ובתוכם גם את בני יעקב. ויתרה מזו, יעקב אבינו עצמו חי בזכות יוסף, אבל כשזה הגיע ל"התוודע יוסף אל אחיו", כשהוא מתגלה לאחיו, או אז "לא עמד איש איתו".

איך זה קשור לשמיני עצרת? אומר הרבי, שבזמן שבית המקדש היה קיים, במשך כל חג הסוכות היו מקריבים שבעים קורבנות ובשמיני עצרת הקריבו קרבן אחד. מובא ברש"י ובמדרש שבעים הקרבנות הם כנגד שבעים אומות העולם, שכן בחג הסוכות עם ישראל מתפלל לשלום של כל יושבי תבל, ולכן היו מקריבים בבית המקדש קרבן כנגד כל אומה, כדי שיהיה להם שפע של ברכה הצלחה ושלוש. המדרש מוסיף שאילו אומות העולם היו יודעים ומבינים כמה טוב היהודים פועלים עבורם על ידי הקרבת הקרבנות הם היו שולחים גדודי צבא שישמרו על בית המקדש.

אולם בשמיני עצרת מקריבים רק פר אחד, שזה כנגד ישראל. אומר רש"י: "לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות וכשבאין ללכת אמר להם המקום בבקשה מכס עשו לי סעודה קטנה (פנחס לד, לה). אם חג הסוכות היה חגם של כל אומות העולם, שמיני עצרת הוא הזמן שבו "ישראל ומלכא בלחודוהי", רק הקב"ה ובני ישראל, ו"אין לזרים אתך", בדיוק כמו שהיה אצל יוסף שכשהוא רצה להתוודע אל אחיו הוא לא רצה שיהיו זרים באותו מעמד (שיחות קודש תש"מ ח"א עמ' 249).

לא פלא שהילד האבוד מצא את דרכו חזרה ליהדות דווקא בשמחת תורה. החג שמסמל את יוסף הצדיק, הבן האובד שמצא את דרכו חזרה לבית אביו. אנו עומדים כעת לפני תפילת יזכור, שבה אנו זוכרים את יקירנו ואת כל אותם יהודים שאיבדו את חייהם בגלל שהם יהודים. תפילת יזכור יכולה לגרום מועקה בלב, והיות שבחג צריכים להיות בשמחה כולכם מוזמנים הלילה להקפות לחגוג ביחד עם כל הילדים שיבואו את העתיד של העם היהודי.